

BOJ KOMUNISTOV V NAŠI OBČINI

II. LETNIK — 3. ŠTEVILKA
JULIJA 1977

Maša SKUPNOST

glasilo szdl ljubljana moste-polje

25. Maj

UMETNIŠKA PRILOGA

Komunistična partija Jugoslavije je bila ustanovljena aprila 1919. leta z združitvijo socialdemokratskih strank in skupin, ki so delovale v posameznih jugoslovanskih pokrajinah že konec 19. stoletja. Slovenski socialdemokrati niso bili enotni. V vodstvu je prevladovala konzervativna smer povezana z buržuazijo. Zato so revolucionarno usmerjeni člani stranke v letu dni dosegli v stranki prevladujoč položaj in spomladi 1920. leta na kongresu v Ljubljani sprejeli sklep o združenju s socialistično delavsko stranko Jugoslavije. Aprila je začela v Sloveniji železničarska stavka kot sestavni del splošne stavke železničarjev Jugoslavije. Nekaj dni kasneje pa je prišlo na Zaloški cesti do krvavega spopada med orožniki in delavci, ki so v sprevedu korakali proti zborovalnemu prostoru v središče mesta. Boj delavskega razreda za socialne, nacionalne, kulturne in revolucionarne pravice je bil v naši občini živ že pred prvo svetovno vojno. Centri tega gibanja so bili

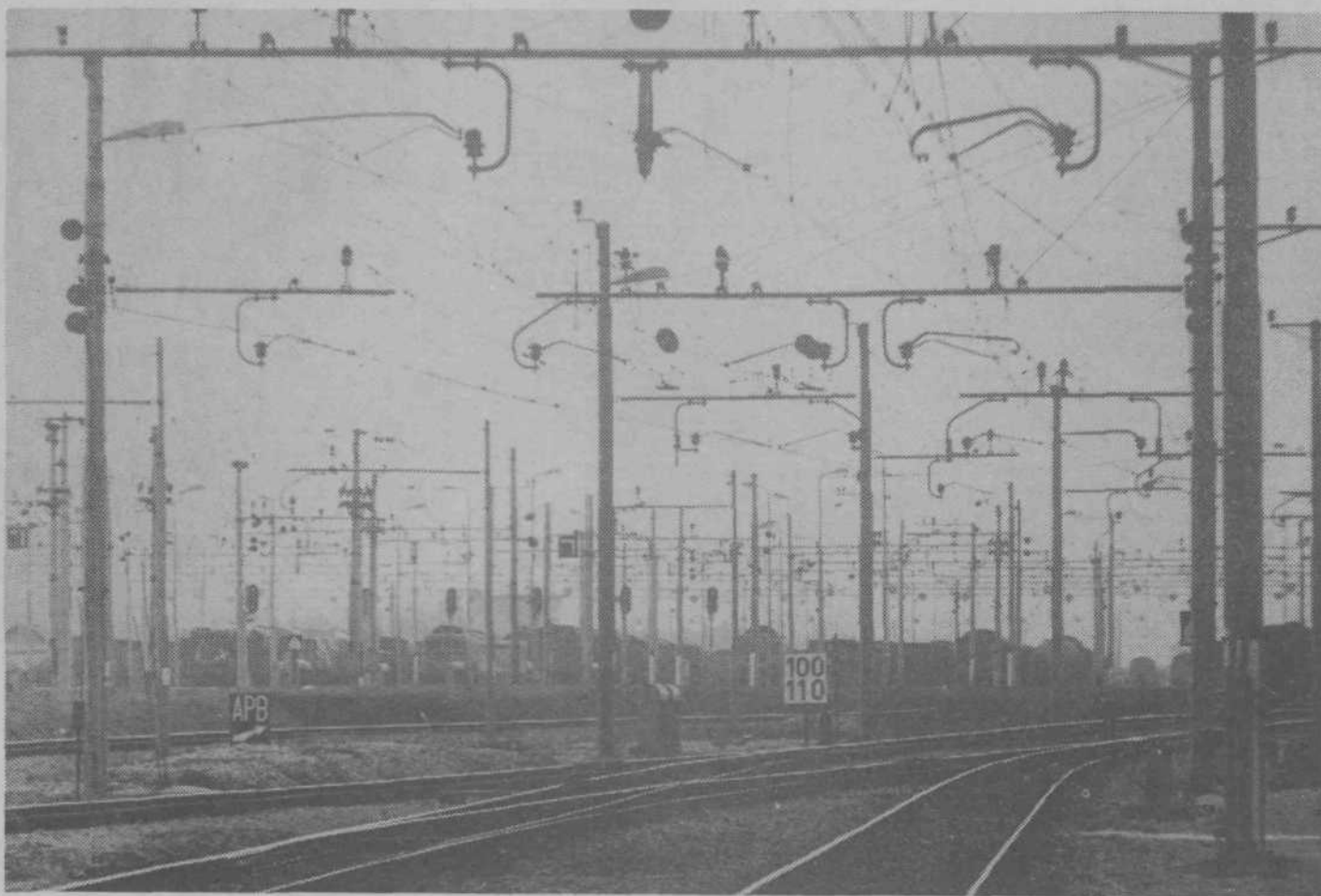
v nekaterih tovarnah. Še posebej so bili razviti v papirnici Vevče, kjer zasledimo štrajke že leta 1900, 1908 in 1912 in v tovarni kleja ter kemični tovarni. Obstoje železnice je pospeševal rast industrije na robovih mesta, pospeševal pa je tudi rast železničarskih delavskih naselij. Takšni naselji v bližini proge pa tudi industrije sta bili Zalog in Zelena jama. Železničarji so bili v primerjavi z drugimi delavci razmeroma mnogoštevilni, kajti industrializacija je bila šele na začetku pohoda. Še pomembnejše pa je bilo, da so bili najboljše organizirani. Zato ni slučaj, da so bili 1920. leta prvi organizirani sestanki v Zalogu (še pred stavko železničarjev). Prav tako so bili nosilci organizacije komunistov na območju sedanjih primestnih krajevnih skupnosti (kmalu po znanih dogodkih na Zaloški cesti).

Delavci železničarji, posebno komunisti, so bili tesno povezani z organizacijami delavcev v papirnici, kemični tovarni, to-

varni kleja in drugimi delavci. Zato ni slučajno, da so se pohodu železničarjev po Zaloški cesti pridružili tudi delavci iz področja Moste-Polje. Takrat je bil ubit poleg drugih tudi Jakob ČRNE, delavec iz Spodnje Zadobrove, ranjena pa delavska voditeljca Tone ŽIDAN in Franc PERDAN. Pokcl na Zaloški cesti je razgibal delavski razred. Nastajale so ulične celice KP, v katerih so bili tudi komunisti iz tovarn. Kmalu so se zaradi večje povezanosti z delavskim razredom ustanovile tudi obratne celice. Mlajši so bili organizirani v SKOJ-u.

Veliki uspehi KPJ na skupščinskih volitvah in mezdno gibanje so pospešili priprave vlade na odločen obračun z revolucionarnim delavskim gibanjem. Decembra 1920 je objavila odlok tako imenovano OBZNANO, s katerim je prepovedala delovanje komunistične partije. Vodstvo

(Nadaljevanje na 3. strani)

Tisoč niti vodi k istemu cilju (foto: N. Javornik)

JOŽE MEKINDA se je rodil 1. 1922 v Mostah. Tu je hodil v osnovno šolo, prestopil iz 2. gimnazije na meščansko šolo in nadaljeval šolanje na ljubljanskem učiteljskišču. Tu ga je zatekla okupacija in že 1. 1941 je kot skojevec organiziral v Novem Vodmatu in Mostah drzne sabotažne akcije. Konec aprila 1942 je odšel v partizane, v II. grupo odredov. Septembra istega leta je bil sprejet v KP, opravljal različne odgovorne naloge, najraje pa se je še po vojni spominjal časa, ko je bil spremljevalec komandanta Staneta. Januarja leta 1946 se je demobiliziral kot kapetan.

Tedaj je kcnčal učiteljsiše ter opravljal pomembne družbene funkcije v raznih krajih Slovenije. A bolezen ga je prisilila, da se je invalidskc upokojil; posvetil pa se je zbiranju gradiva in pisanju o letih narodnoosvobodilnega boja. Dokončal in izdal je eno samo delo, zapisi o ilegalnih akcijah v Mostah in mnogi drugi iz partizanov pa so obležali še po njegovi smrti (1962); sedaj so izgubljeni.

Iz leta 1959 objavljene knjige POHOD II. GRUPE ODREDOV NA ŠTAJERSKO smo izbrali

NAPAD NA VLAK PRI VERDU

V Ljubljani so bile junija množične racije. 28. junija je bila taka racija v Mostah in za Bežigradom. Več sto aretirancev so zvozili na kamionih v belgijsko kasarno. Med njimi so bile kralju razširjene govornice, da jih bodo že naslednje dni odpeljali v internacijo.

28. junija je bil ljubljanski kolodvor ves zastražen. Aretirance so vodili na postajo in jih trpali v živinske vagonc. V vagonih je bila velika gneča.

Ko so bili vagoni polni, so jih zaklenili. V zaprtih vagonih so aretiranci zapeli za slovo Ljubljani domačc pesem: »Oj, zdaj gremo, nazaj še pridemo.«

Za spremljavo in čuvanje internirancev so bili določeni italijanski karabinjerji.

Okoli devete ure zvečer je krenil vlak z ljubljanske postaje proti Postojni.

Bližale so se večerne ure. Po večerji so čete posele in čakale povelja za pohod. Mračilo se je že, ko so prišli kmandirji čet s sestanka in obrazložili, kaj se pripravlja in kakšne naloge ima vsak vod posebej.

Del Šerčerjevega bataljona je krenil s komandantom Lukom proti Borovnici, kjer so bile italijanska postojanka in barake ob železniški progi, da bo demonstrativno napadel te postojanke.

Noč je postajala vedno bolj temna. Čete so se počasi pomikale proti položajem. Ko so prispele tja, so se razporedili borci za drevjem in skalami nad progo.

Minerski vod se je neslišno približeval progi. Ko so se borci pritipali do tračnic, so začeli tiho jemati izpod železniških tračnic kamen za kamnom in jih postavljati na travo toliko časa, dokler ni bilo pod tirom izdolbenih nekaj jamic za eksploziv. Vanje so pritrtili naboj in potegnili vžigalno vrvič. V gosjem redu so se pomikali partizani nato nazaj na položaje proti zasedi. Zadnji je vlekel za seboj vrvič.

Medtem je partizan, ki je bil zadolžen za premikača, postavil pri čuvajnci signal na »stoj«. Za napad na vsak vagon je bila določena skupina od 4 do 5 mož. Če pa bi bila kompozicija le večja, bi ena skupina napadla dva vagona.

Tako nalogo je dobila Štefanova četa, ki je imela sektor od sredine zasede do predvidenega konca kompozicije.

Vsi so nestrpno čakali, kdaj se bo prikazal vlak. Tema je bila kot v rogu in močno je deževalo.

Končno!

V daljavi se je oglasilo ropotanje po železniških tračnicah. Vse bliže in bliže. Pokažejo se luči.

Vlak je tu.

Luči so že mimo prvih partizanov v zasedi. Zaškripljejo zavore in pred signalom se vlak ustavi.

Iz vseh železniških vagonov so zaropotali italijanski mitraljezi. Streljati so začeli tudi iz oklepnih vagonov tik za lokomotivo in na koncu kompozicije. Kot toča so se vsule tudi partizanske krogle na vlak. Toda vlak stoji, sovražnik ne more uiti.

Bataljon se je pognal na juriš. Italijanski vojaki in fašisti so poskakali iz vagonov, plegli in streljali proti partizanom. Toda to je trajalo le nekaj časa, potem so utihnili in le iz oklopnjakov so sikali strelji. »Odprite, vaši smo, Slovenci smo,« se je začulo iz zaprtih živinskih vagonov tako pretresljivo, da je Marko ukazal ustaviti ogenj in juriš na vlak. Že med vožnjo proti Postojni so se interniranci menili, kaj morajo storiti, če bi vlak napadli partizani. Vsi so bili enotni, da se morajo vsi vreči na tla, če bi prišlo do streljanja. Tako se je tudi zgodilo.

»Na juriš!« je zagrmelo med partizani in že so bili prvi pri vagonih. V hipu se je spremenil plan akcije v reševanje internirancev. Živinski vagoni, natrpani z ljudmi, so bili zaklenjeni z močnimi ključavnicami ter zavarovani in poviti z debelo žico. Komandir Gedžo in partizan Bobi sta se mučila na vse pretege, da bi čimprej odbila ključavnico, toda ni in ni šlo.

»Cveto, daj mitraljez,« je dejal Gedžo, prijel za kovinsko cev in spustil v ključavnico rafal, da je takoj odstopila. Zaropotalo je pri drugem živinskem vagonu, pri tretjem. Odprla so se vrata in iz vagonov so začeli skakati Ljubljancani ter prebivalci iz

okolice Ljubljane, ki so jih peljali Italijani v internacijo v Bologno. Interniranci so začeli objemati partizane, jih poljubovati, vse bi jim dali v tem trenutku nepopisne sreče.

Tu pa tam je zaropotalo in krogle so švigale med vagoni. Toda borci se teh nekaj strelcov niso ustrašili, temveč nadaljevali z reševanjem internirancev.

Strojevodja in kurjač sta izkoristila trenutno zmedo in odklopila lokomotivo in blindirani vagon od ostale kompozicije ter tako nemoteno odpeljala naprej. Tudi vod, ki je bil določen za miniranje proge, je bil ves pri vagonih, da bi borci čimprej videli internirance. Lokomotiva je s sprednjim blindiranim vagonom odpeljala prek podminiranega mesta proti Rakeku in pustila ostalo kompozicijo na progi.

Pri vagonih se je še vedno slišalo vpitje: »Živelci partizani, živelca naša vojska!«

Štefanova četa pa se je še dolgo borila, da bi prišla do vagonov. Odpor blindiranega vagona je bil precej močan. Med živinskimi vagoni je bil tudi potniški vagon, iz katerega so Italijani streljali z lahkim mitraljezom. Pri tem je bil Gorazd hudo ranjen, dobil je rafal skozi trebuh. Borci njegove skupine so ga odnesli nekaj metrov nazaj, ostali pa so se naprej borili proti Italijanom v vagonu tretjega razreda.

Tudi Marko je zvedel za ranjenega Gorazda in za težak položaj čete. Prišel je bliže in brž dal povelje za uspešnejši napad.

Borci so se priplazili do vagona, v katerem so bili Italijani, se splazili na streho in skozi lino zmetali bombe v vagon.

Po desetih eksplozijah bomb je mitralješki ogenj iz predzadnjega vagona utihnil.

Ko je Zdravkvc bataljon zapuščal zasedo, so porazdelili 258 internirancev med borce v bataljon.

Ko se je pomikala kolona proti Starim Žagam, tako imenovanim Kolevškim žagam, se je začelo daniti. Borci so se ozirali po internirancih, če bi zagledali med njimi kak znan obraz. Vsak jih je našel precej, saj je bila pretežna večina borcev II. grupe iz Most in posebno iz Polja in Zaloga.

Mnogi so se javili v partizanske vrste, ker so zvedeli že med potjo, da gre enota na Gorenjsko, so prosili, če bi lahko ostali na Dolenjskem. V II. grupo je tako prišlo 7 mož. Ti so že prej nameravali v partizane, zaradi italijanske blokade pa niso mogli. Med njimi so bili tudi Pastir, Kostja in Dušan.

BOJ KOMUNISTOV V NAŠI OBČINI

(Nadaljevanje s prve strani)

partije, uspravano od rezultatov volitev, je računalo, da bo po parlamentarni poti prisililo buržoazijo na umik. Zato tudi ni povabilo širših množic na odpor. Začelo se je preganjanje. Partijski organiziranosti je bil tako zadan hud udarec, vendar to partije ni uničilo. Na občinskih volitvah leta 1921 so kandidirali komunisti, seveda na drugih listah — in takrat je Slovenija dobila 16 občinskih županov, eden teh je bil tudi v Mostah. Seveda so kmalu pod pretvezo, da odborniki niso hoteli priseči kralju, te občinske odbore razpustili. Komunistična partija se je umaknila v ilegalo.

Precej dobro se je organiziral SKOJ, ki se je v nekaj letih v občini precej razširil. Tako je tudi v Zadvoru 1924. leta nastala skojevska skupina, ki je bila vez med terenom in člani KP, ki so bili organizirani na delovnih mestih. To skupino imenujem zato, ker sta dva člana še živa, in sicer Gabrijel GAŠPERŠIČ in Srečko SMREKAR. V tem obdobju je bila skojevska organizacija pomembna tudi zato, ker ni bila pod vplivom frakcionističnih sporov in ker se je po prvem udaru konec 1921. leta hitro organizirala. Organizacije KP so mnogo razpravljale o teoretičnih marksističnih problemih, opredelili so se proti trockizmu. Prav tako so z vso odločnostjo nastopili proti ORJUNI, ki se je v občini opirala na precej številne liberalce. Po divjaškem napadu orjunašev v Trbovljah so moščanski komunisti pohiteli v središče Ljubljane braniti delavski dom na Novem trgu. Moč delavskega razreda se je manifestirala ob volitvah, ob prošlah, ob komemoracijah v spomin žrtvam na Zaloški cesti. Pri tem sta odigrala veliko vlogo delavsko izobraževalno društvo Vesna, ki je bilo že 1924. leta prepovedano zaradi komunistične dejavnosti in nato revolucionarno delovanje delavsko kulturnih organizacij Svobod, ustanovljenih že 1927. leta v naši občini. To je bilo obdobje bogatega revolucionarnega vrenja, ki pa je v mnogem ostalo neizkoriščeno zaradi slabosti subjektivnih sil. V vodstvu KPJ ni bilo enotnosti, ni bilo dovolj poguma, začeli so se spori, nekaj časa sta bili celo dve vodstvi. V partiji je bilo še mnogo socialdemokratske idejne dediščine. Vse to pa je omogočalo, da sta vpliv socialdemokracije in razni buržoazni posegi vse bolj zaustavljali organizirano revolucionarno gibanje. Kljub temu, da je bilo delo komunistov v ilegali zelo težko, še težje tudi zato, ker večkrat z vodstvi ni imelo povezav, včasih pa je dobivalo celo dvojna različna navodila in da so nekatere celice prenehale delovati in so ponekod le posamezni komunisti ohranili in gojili revolucionarne

tradicije, pa je v občini dokaj organizirano delo KP omogočilo, da je bila konec 1928 v Nakrstovi hiši v Jaršah pokrajinska konferenca komunistične partije. Leta 1925 je v Saturnus prišel tovariš LESKOŠEK, član partije je postal 1926. leta in od takrat se je partijsko in sindikalno delo pričelo močnejše uveljavljati.

8. partijska konferenca zagrebške organizacije leta 1928 zasluži posebno mesto v zgodovini KPJ, zato ker pomeni prvi odkrit obračun proletarskega jedra v partiji s frakcionizmom. Proti frakcionistična struja z Josipom Brozom na čelu, čvrsto povezana z delavskim elementom v partiji, iz katerega je tudi sama zrastle, je zadala frakcionizmu hud udarec s tem, da je mobilizirala članstvo za boj proti njemu. Avgusta 1928. leta so tovariša Josipa BROZA zaprli in obsodili na pet let težke ječe. To je bil hud udarec za partijo. Stališče zagrebške organizacije — pravzaprav sprejeto stališče tovariša Tita — je dobilo v KP množično podporo. Vodstvo je bilo zamenjano. Prav tako je bilo delno ali pa popolnoma zamenjanih tudi več nižjih vodstev. To orientacijo je potrdil tudi 4. kongres KPJ. Ta kongres je sprejel tudi nekaj sektaških stališč v okviru drugih vprašanj. Vendar so najbolj reakcionarne sile Jugoslavije s kraljem na čelu videle v odkriti diktaturi edini način, da zaduše boj ljudstva proti razrednemu in narodnemu zatiranju. Uvedena je tako imenovana šestojanuarska diktatura. Vodstvo KPJ je v direktivnem pismu napovedalo diktaturi oborožen odpor. Izdalo je razglas o uporah brez globlje analize razmer in ocene lastnih sil. V takratnih razmerah je bil to avanturizem. Sledile so aretacije, mučenja in ubijanja. KP je bila zdesetkana, ponekod razbita, nekateri člani pa so se tudi umaknili. SKOJ, ki je tudi sledil pozivu je bil razbit, prav tako tudi pokrajinsko vodstvo KPJ v Sloveniji, preostale organizacije pa so bile brez zvez. Novembra 1930 se je Boris Kidrič, ki se je bil vrnil iz zapora, lotil povezovanja teh organizacij. Prihajal je tudi v našo občino, na področje, kjer so zdaj tri mestne KS. V Polju, Zalogu, Zadvoru je bil istega leta organiziran partijski komite, ki so ga sestavljali Ivan MAČEK, Jože MOŠKRIČ Franc ČERNE in Jože PERČIČ. Ta skupina komunistov je bila nosilec revolucionarne kontinuitete in na tem področju nosilec nove politične linije, ki je odpirala perspektive delavskemu razredu v boju za njegove pravice. Rezultat te dejavnosti je bil hiter porast članstva v partiji in njenih pristašev. Ustanovljale so se nove partijske celice. Tako so v tem obdobju v občini delovale partijske celice v Zalogu, papirnici Vevče, Sneberjah —

Zadobrovi, v Lazah, Mostah, Senožetih, Slapah, tovarni kleja in Saturnusu. Verjetno je bila tudi v Zadvoru, saj je tam živela in delovala močna skupina članov KP. Ko je imenovani partijski komite postavil temelje partijskim organizacijam, je Ivan MAČEK, ki je povezoval delo celil in usmerjal aktivnost, formiral leta 1932 rajonski komite. V tem obdobju so bili vzpostavljeni tudi stiki s komunisti v Črnučah, urejene so bile zveze in kanali za partijsko literaturo in propagandno gradivo. Partija se je konsolidirala, prodirala na vsa področja ljudskega življenja in se vse bolj ukvarjala s perečimi gospodarskimi, kulturnimi, narodnimi in drugimi vprašanji.

Pred pokrajinsko konferenco 1934 v Goričanah je bila med članstvom razvita široka aktivnost. Na tej konferenci je bil za sekretarja pokrajinskega komiteja izvoljen tovariš Ivan Maček. Pri Poldetu MAČKU je bilo več konferenc, ki jih je vodil tovariš Ivan MAČEK. To so bili sestanki rajonskega komiteja in članov partije, ki so bili povezani v Papirnici, Saturnusu, tobačni tovarni in nekdanji jugoslovanski tiskarni. V teh organizacijah so bili komunisti, ki so prebivali in delali v naši občini. V isti hiši je bila tudi konferenca okrožnega komiteja. To je bilo obdobje, ko je bilo potrebno delo iz partijskih celic prenesti med ljudi. S svojo idejno politično akcijo so poživili delo v delavskih kulturnih društvih Svoboda. V naši občini so te organizacije kmalu postale centri, kjer so se zbirali revolucionarni delavci in mladina. Skoraj vse podružnice Svobod na območju sedanje občine so bile v rokah komunistov. Kot večina odbornikov so bili tudi predsedniki komunisti. Tudi mnoge podružnice Svobod so bile ustanovljene na pobudo komunistov. Vpliv moščanskih komunistov na vse dejavnosti je bil velik. Centralna pravila zveze Svobod so bila ozka in centrala v Ljubljani je ovirala politično delo članov. Zato so moščanski komunisti kot delegati na kongresu Svobod v skladu z direktivo pokrajinskega komiteja, enotno nastopili z zahtevo po spremembi pravil, ki naj bi dajala širše možnosti za delovanje. V društvih Svobod so člani pridobivali prvo znanje o teoriji marksizma in leninizma. Vse več je bilo izletov in vse bolj je prihajalo na območje naše občine do medsebojne povezanosti (Zalog, Zadobrova, Laze in Zadvor). Organizacijske priprave za zlet Svobod v Celju so v naši občini potekale pod vodstvom partije. Iz območja sedanje občine je odšlo v Celje na stotine članov. Po tej manifestaciji v Celju so te delavske kulturne organizacije prepovedali. V Svobodi se je zbiral napredni in revolucionarni proletarijat. Tu se je kalila kulturna in napredna delavska misel. Organizacija je bila prepovedana, ostali pa so temelji, borbene tradicije, ideje in ljudje, na čelu s komunisti, ki so kmalu našli nove oblike organizacije. Preko 95 % članov Svobod in kasneje Vzajemnosti na našem območju je aktivno sodelovalo v NOV. 1936. leta je prišlo v Zalogu do ustanovitve delavsko prosvetne organizacije »Vzajemnost«. Izredno pomembne pa so bile poleg zaloške še organizacije v Zadvoru in Slapah. V okviru Vzajemnosti je partija organizirala redne študijske sestanke za člane partije in predavanja za širši krog simpatizerjev, predvsem za mladino, ki je v Vzajemnosti predstavljala najbolj borbena in revolucionarno skupino. Predavanja so vodili člani rajonskega komiteja, prišli pa so tudi tovariši iz vodstva naše partije, med njimi Edvard KARDELJ, ki je v teh letih živel v občini Polje, Boris KIDRIČ, Boris ZIHERL,

Tone TOMŠIČ in drugi. Komunisti so se ob raznih demonstracijah v občini večkrat srečali z levo usmerjenimi krščanskimi socialisti. Tako je prišlo v Zadobrovi, Polju in vevški papirnici do tesnejših stikov. Spoznanje, da lahko proletariat doseže svoje cilje in zahteve le, če je enoten, je vodilo strokovne organizacije k sodelovanju, ki se je manifestiralo ob raznih akcijah. Skupno so nastopili na občinskih volitvah 1933. in 1936. leta ter ob štrajku v papirnici. Organizirane so bile prvomajske manifestacije, ki so jih vodili komunisti. Znani so izleti z godbo v Besnico, k Pečarju in drugam. Borbo za enotnost delavskega razreda je postavila partija v ospredje z jasno perspektivo, da ne gre samo za uresničevanje ekonomskih zahtev delavstva in politične svobode. Za uresničitev političnih ciljev so bili potrebni zavezniki izven delavskega razreda, med kmeti, mestnim malomeščanstvom in inteligenco. Iskala je sodelovanje z razdrobljenimi demokratičnimi silami, zlasti pa se je trudila, da bi imela vpliv v organiziranju in osveščanju naprednih kmetov. KPS je osnovala legalno kmečko delavsko gibanje in zvezo delovnega ljudstva. Obe organizaciji pa sta zajeli tiste množice, ki so bolj ali manj odkrito sledile komunistični partiji. S temi oblikami je partija dajala pobudo za koalicijske nastope pri raznih političnih kampanjah, zlasti pa na volitvah.

Leta 1936 je bil nosilec kandidatne liste Franc ŠKRJANC iz Zaloga, nasprotni kandidat pa je bil klerikalec Ivan KEBER. Franc ŠKRJANC je zmagal v Zalogu, v Polju pa mu je do zmage le malo manjkalo. Konec leta 1938 so se komunisti na skupni opozicijski listi bojevali proti jugoslovanski radijski zajednici (okrajšano JRZ). Na skupni listini sta bila kandidata Franc LESKOŠEK in Franc ŠKRJANC. Predvolilni boj je močno razgibal občane. Klerikalce v občini je posebno razburjalo dej-

stvo, da je imela partija tudi med kmečkim prebivalstvom vedno več vpliva. Vsi shodi, na katerih naj bi govorila partijska kandidata, so bili prepovedani. Zato sta se kandidata v Slapah fotografirala zavezanih ust. Te fotografije in letaki, ki so jih tiskali pri Poldetu MAČKU, so služili za močno propagandno akcijo. Večino glasov sta dobila prav na območju naše občine, največ v Polju in Zadvoru. Kmalu po ustanovnem kongresu KPS na Čebinah, je bil za sekretarja izvoljen Franc LESKOŠEK, ki je tedaj stanoval v naši občini v Partizanski ulici.

Tedaj je izšla 1. številka lista Kmečka sloga, kot nadaljevanje prepovedane Ljudske pravice. Zanj sta odgovarjala Franc ŠKERJANC in Polde MAČEK. V naši občini je bil ilegalni tisk močno razvit. Že kmalu po 1930. letu je obstojal šapirograf, ki so ga prenašali iz kraja v kraj. 1936. leta je pričela delovati ciklostilna tehnika pri KUMŠETU in Poldetu MAČKU. Razmnoževali so tudi drugod. Leta 1940 je bila pri Antonu DEŽMANU v Adinji vasi postavljena ilegalna tiskarna CK KPS.

Napad mednarodnega fašizma na ljudsko fronto Španije, ki je v tedanjem položaju odpirala perspektivo tudi našim ljudem, je bil signal, da se je treba združiti v boju proti mednarodnemu fašizmu in z vsemi močmi pomagati španskemu ljudstvu. Kot v vsej Sloveniji je bila KP tudi v naši občini organizator široke moralne in materialne pomoči. Rajonski komite Polje je postavil odbor, v katerem so bili Polde MAČEK, Pepca KARDELJ, Angela OCEPEK, Adolf JAKHEL in Stane BOBNAR. Organizirali so predavanja, zborovanja, tiskanje letakov in zbiranje materialne pomoči. Skupine za Španijo je organiziral in vodil Stane BOBNAR. Iz občine je tako krenilo več tovarišev v Španijo.

1939. leta so v Jugoslaviji postavili koncentracijska taborišča, namenjena

komunistom. Aretirano je bilo mnogo tovarišev pa tudi tovarišic. Tako sta bili v Bilečo odpeljani Pepca KARDELJ in Angela OCEPEK. Jože GAŠPERŠIČ je bil zaprt v Glavnjači v Ivanjci pa Franc KOCJANČIČ in Rudolf ŠIMENCA.

Na II. kongresu KPS je tovariš Edvard KARDELJ dejal: »Naša partija se je naučila povezovati na široki množični osnovi revolucionarni boj za socializem, s konkretnim vsakdanjim bojem ljudskih množic za njihove ekonomske, politične, kulturne, nacionalne in druge interese. Naša partija je bila pred vojno številčno relativno majhna, kar je razumljivo za globoko ilegalnost — toda po svojem vplivu med množicami in po svoji borbeni akciji sposobnosti, to se pravi, po sposobnosti dvigati množice v borbeno gibanja, je bila močan faktor in njena dejavnost je bila kljub formalni ilegalnosti še kako legalna. Ilegalna partijska organizacija se je posluževala celega sistema legalnih in pollegalnih organizacijskih in borbenih oblik, prek katerih se je povezovala s širokimi ljudskimi množicami.

Prav taka partija pa je bila na našem območju. »Le taka širina delovanja partije v občini in predanost občanov stvari partije sta omogočili, da je bilo na tem območju pred vojno večje število baz za ilegalne partijske tehnike, za delovanje KPS, za sestanke, za ilegalce in podobno. Že od leta 1933. dalje je obstajala baza za kurirje CK KPJ v Zadobrovi pri Tonetu KOKALJU, kasneje 1940. leta tudi v Zadvoru za zvezo z ilegalno tiskarno CK KPS je bil zadolžen tovariš KEBER. Pokrajinski komite se je sestajal pri Francu KUMŠETU, pri Jožetu MAZOVCU in Poldetu MAČKU so bili sestanki CK KPS, v Zadvoru tudi sestanki okrožnega komiteja. Kvaliteta članov KP in njihovo delo, razredna osveščenost precejšnjega dela prebivalstva in izredna organiziranost KP v tem kraju — značilno

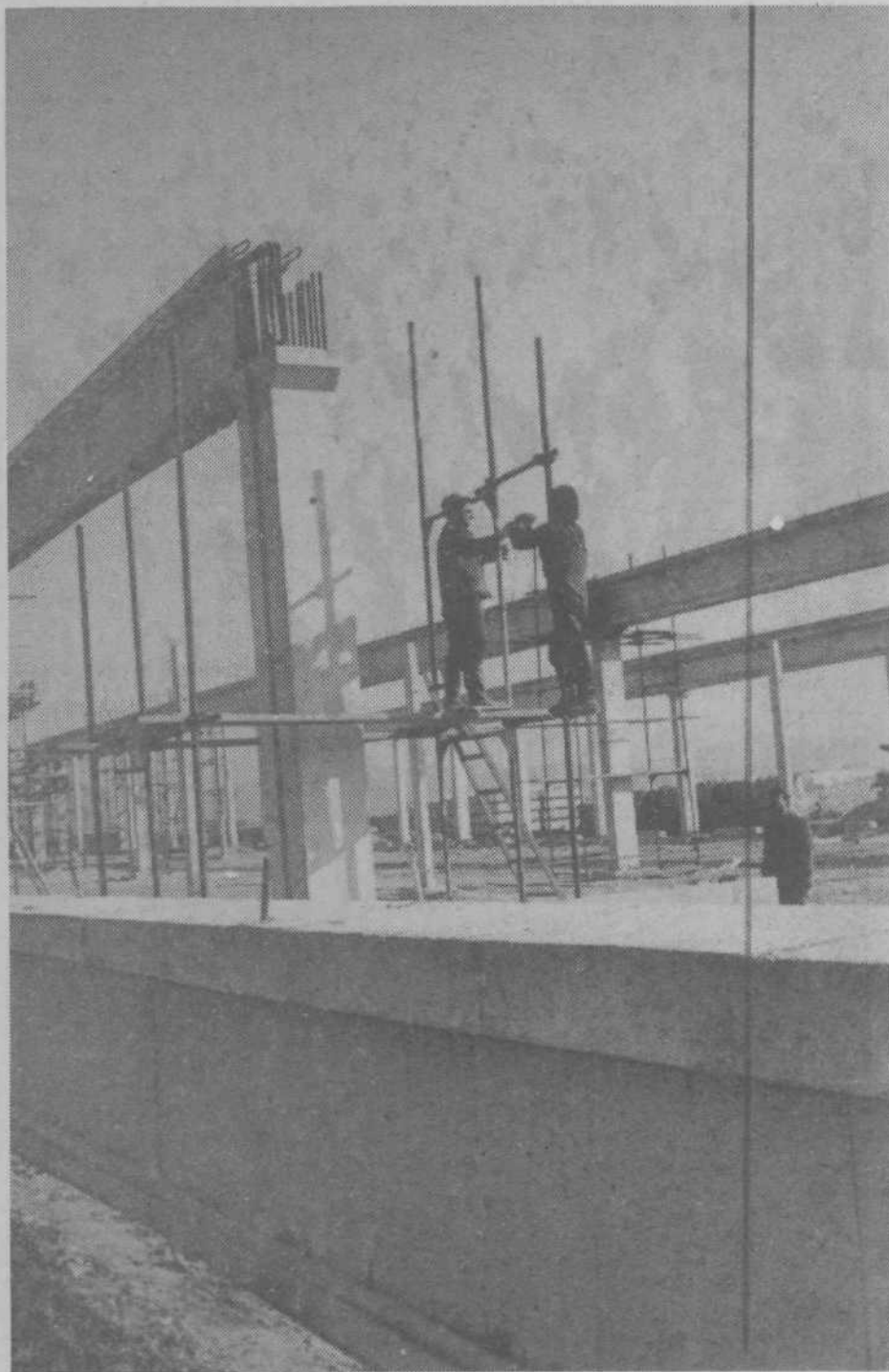
Prihajali so z vseh strani in brezštevni so se zbrali na poti k enemu cilju (Foto: arhiv Nsk)

je, da tu ni bilo izdaj, je omogočilo, da je taka organizacija na našem območju služila za delo KPS in KPJ in tako dobila širši, ne samo lokalni pomen.

Za takratne razmere (v letu 1940) dokaj številna — na našem območju je živelo in delovalo približno 100 organiziranih komunistov, povezanih z naprednimi delavci, kmeti in inteligenco — je prav komunistična partija bila zaslužna, da je bilo v Sloveniji to območje eno prvih žarišč, morda celo najmočnejše, odpora proti okupatorju in začetka narodnoosvobodilnega boja. Ob kapitulaciji stare Jugoslavije se že začne organizirano zbiranje orožja in drugega vojaškega materiala. Skupine so z vozovi odvažale vojaški material. Več kot 500 borcev se je 1941. in 1942. leta oborožilo že na terenu in odšli so s popolno opremo v Zaloško grupo, Molniško četo, II. štajerski bataljon, v II. grupo odredov ali v druge enote. Klerofašisti pa so takoj stopili na stran okupatorja in izdajstva. že 14. aprila 1941 so fašisti iskali tovariša KARDELJA in ženo Pepco, vendar ju niso dobili. Aretirali pa so vrsto drugih komunistov, med njimi tudi Jožeta MAZOVCA in še nekatere, ki so jih kasneje VOSOVCi osvobodili. Kmalu po kapitulaciji Jugoslavije je bil ustanovljen rajonski odbor OF v takratni občini Polje, ki je pričel ustanavljati terenske odbore OF. Kasneje je bil na območju sedanjih mestnih KS ustanovljen rajonski komite Moste in rajonski odbor OF, tako da je bila takrat močno organizirana mreža terenskih in uličnih odborov OF na celotnem območju današnje občine. To območje je že v 1941. in 1942. letu dalo preko 800 borcev, do osvoboditve pa — po ocenah — približno 2.000 borcev. Skupno z borci in aktivisti je zveza borcev štela 1952. leta 4.600 članov; 526 jih je padlo v NOV, 59 talcev je bilo ustreljenih, 288 jih je umrlo v zaporih in internacijah in skoraj 100 je še drugih žrtev fašističnega nasilja. 209 je nosilcev partizanske spomenice, 12 je narodnih herojev in v prvi slovenski narodnoosvobodilni odbor je v Kočevju bilo izvoljenih 10 odposlancev iz naše občine.

V tako kratkem prispevku ni mogoče prikazati vsega dela, vseh akcij, vseh uspehov, pa tudi trenutnih neuspehov v delovanju komunistične partije in revolucionarnega vrenja pod njenim vodstvom v naši občini. Revolucionarno gibanje v občini, prispevek nekaterih članov, kot so Edvard KARDELJ, Ivan MAČEK in Luka LESKOŠEK, je na površje dvignilo take komuniste, kot so Jože MAZOVEC, Jože MOŠKRIČ, Polde MAČEK, Pepca KARDELJ, Angela OCEPEK, Adolf JAKHEL, Tone TRTNIK, Franc ČERNE, Maks PERC, od katerih vsakogar bogato revolucionarno delo je prispevek zgodovini komunistične partije Slovenije v širšem, ne samo v ožjem smislu. Ob njih je zrastle še cela vrsta drugih pomembnih komunistov. Od 1930. leta dalje je Partija na našem območju neobremenjena s frakcionarstvom med seboj, delovala v skladu z naprednimi smernicami višjih vodstev, celo vplivala na podlagi lastnih izkušenj, izhajajoč iz svojega delovanja, na razvoj usmeritve, ki jo je že pred tem, še posebno pa, ko je prišel na čelo KP Jugoslavije, opredeljeval tovariš TITO.«

Na svečani seji CK ZKJ je tov. Edvard KARDELJ dejal: »V zgodovini človeške družbe so se zmeraj pojavljali vizionarji, ki so sanjali o tem, kako bi morala biti prihodnost rešena tegob sedanjosti. Mnogi filozofi so po svojih subjektivnih nazorih tolmačili svet in mnogi kritiki so odkrivali

Delo osvobaja (Foto: SG)

njegove napake. Mnogi razredi in družbene skupine so se borili, da spremene svoj podrejeni družbeni položaj. Zmeraj znova so se formulirale nove idejne konstrukcije, modeli in ideali etičnih in humanističnih načel o odnosih med ljudmi, da bi svet postal pravičnejši in boljši. Večina njih je na svoj način prispevala k razvoju družbene zavesti. Svet pa so mogla dejansko spreminjati tista gibanja in tisti razredi, ki so se za spremembo družbe borili s praviimi sredstvi in potmi, ki so ustrezale globljim spoznanjem resnice, izvirajoče iz objektivne nujnosti, kakor tudi tisti ljudje, ki so znali oborožiti gibanja in razrede, ki so jim pripadali, s takšnimi sredstvi in spoznanji in ki so bili sposobni, da se proti stihijski nujnosti bore prav z njenimi lastnimi zakoni in sredstvi. Nobeni objektivni pogoji sami po sebi ne morejo spremeniti družbe, če človeška misel in spoznanje ne postane zavestna ustvarjalca in uresničevalca sprememb. In nasprotno, zmaguje samo tisto gibanje, ki je sposobno spoznavati nujnost ter iskati v njej izhodiščno osnovo za revolucionarne spremembe. Prav tu se

začenja velika TITOVA VLOGA v zgodovini delavskega gibanja in narodov Jugoslavije. Zakaj TITO je tista vodilna, ustvarjalna osebnost našega revolucionarnega delavskega gibanja, ki je KP Jugoslavijo oborožila z največ spoznanj in sredstev, kar ji je zagotovilo uspehe in zmage.«

Vse velike odločitve, ki so jih jugoslovanski komunisti sprejemali v odločujočih zgodovinskih trenutkih, vse velike akcije, ki so jih vodili komunisti na čelu delavskega razreda in vseh delovnih množic v izrednih zgodovinskih trenutkih, so nerazdruženo vezani s Titovim imenom in njegovo ustvarjalnostjo. Težko je z besedami povedati pa tudi napisati, kaj vse za nas pomeni tovariš Tito. TITO je osebnost, ki se v zgodovini posameznih narodov redko pojavi, je osebnost, ki je zgodovini in razvoju človeštva sposobna dati svoj doprinos, je osebnost, ki je sposobna na osnovi spoznavanja zakonitosti in odnosov v družbi, z izrednim znanjem znanstvenega socializma vplivati, da se odnosi spreminjajo.«

27. MAJA 1942. LETA SEM POSTALA PARTIZANKA

Zjutraj je Marjanca vstala kot ponavadi. Bila je nerazpoložena. Nekaj težkega ji je ležalo na srcu. Ni povedala, kaj jo teži, le napravljala se je hitro, kot bi jo skrbelo, da ne bi zamudila službe. Žalostno je pogledovala po sobi, po kuhinji, po svojem domu. Še bolj žalostno se je ozirala na svojo staro mamo, ki je po smrti staršev skrbelo zanjo in ki jo je imela zelo rada.

Prišla je ura odhoda. Marjanca je tiho in brez slovesa odhajala od doma. Ni šla v službo kot ponavadi, pač pa se je napolila k svojim prijateljicam, s katerimi se je domenila, da prav ta dan odidejo v partizane. V srcu ji je igralo nepopisno veselje ob zavesti, da gre med borce in da se bo s puško v roku borila proti sovražniku.

Dopoldne so s prijateljicami uredile vse, kar je bilo potrebno. Skromno garderobo je stlačila vsaka v svojo mrežo in potem so nestrpnost čakale trenutek, ko odidejo iz bele Ljubljane. Ura je tekla počasi. Časa je bilo na pretek. Marjanca, vsa nestrpna, bi najraje stekla še domov po slovo. Odšla je pravzaprav »po francosko«. Kaj neki si bo mislila njena stara mama? Saj ni niti vedela, da Marjanca dela za OF, sedaj pa odide v partizane.

»Ne smem se poslavljati, jokala bo,« si je mislila. »Napisala ji bom pismo in se ji zahvalila za njeno skrb. Pa še to, naj se pazi pred sovražniki in naj nikomur ne pove niti besedice, kam sem šla, sicer bi bila v veliki nevarnosti.« Pismo je bilo napisano, nesel ga bo Peter, ki ostane v Ljubljani.

Marjanca, Milojka in Zlata so odhajale vsaka s svojo culico po cesti proti avtobusni postaji. Bile so zelo zamišljene. Čeprav vesele, ker odhajajo, jih je vznemirjala misel, da morda nikoli več ne bodo hodile po Ljubljani. Mlada srca so lahko drhtela. Hodile so mimo izložb, se v duhu poslavljale, a nihče ni slutil, na kakšni poti so. Z občutkom, da so že skoraj partizanke, so ponovno korakale proti »Mestnemu domu« k avtobusu.

Ura je bila tričetrt na dvanajst. Ljudje so hodili mimo njih resnih obrazov. Ozirale so se po znancih, po prijateljih, ki so jih srečevale. Niso se poslavljale od njih, niso jim podale rok, čeprav bi to rade. Poslavljale so se v duhu od vsega lepega in grdega, kar je ostalo v Ljubljani.

Na postaji so avtobusi že čakali. Ljudje

so se pomenkovali o delu, o težavah, o vseh mogočih zadevah. Marjanca, Milojka in Zlata pa so tiho čakale na odhod. Še par minut in zapustile bodo belo Ljubljano.

V avtobusu so sedele kot na trnih. »Kako neki bo na bloku? so se spogledovale. Druga drugo so bodrile. »Oh, da bi bilo to že mimo.« Sprevodnik že zapira vrata. »Odhod. Na svidenje bela Ljubljana, na svidenje, domači!«

»Odhajamo tiho, brez besed, a vrnile se bomo vesele. Ali se bomo vrnile? Bomo! Kot zmagovalci! Morda bomo pa ostale nekje daleč, nekje v gozdovih.« Vse te misli so spreletavale mlada dekleta. Odpovedati se udobju, domu, mirnemu življenju, ni tako enostavno.

Vožnja po mestu je bila počasna. Ko so bili izven vrveža, je šlo hitreje. »Ali bomo prišle čez blok? Ali bodo morda Italijani spoznali, da imamo ponarejene dokumente?« Še nekaj težkih minut in proste bodo!

Prišli so na blok pri Polju. Vsi so morali iz avtobusa. Dekletom so se noge šibile in tresle. Bile so kot pijane, a treba se je obvladati. »Katega gre prva čez blok?« Marjanca se je ojunačila. Stopila je med fašiste in brez besed pokazala ponarejeno dovoljenje. Italijan je pogledoval njo, pogledoval sliko na dovoljenju in nekaj mrmral. Marjanca je stala tam, kot na trnih. »Me je morda spoznal?« ji je prišlo na misel. Italijan je mrmral močneje a nazadnje dejal: »Buono signorina,« in bilo je konec nevarnosti. Tudi Milojka in Zlata sta jo dobro zvožili in tako so vse tri odšle naprej na javko.

Prispele so do hišice ob Ljubljani. »Ali imate kaj čebel?« so vprašale. »Da, imamo 10 panjev, nekaj jih prodamo.« »Ste že pravi, kar v redu je šlo. Ali nam boste preskrbeli vi zvezo za naprej?« so nestrpnost spraševale. »Kar v hišo pojdite, dekleta, se bomo takoj pomenili,« je odgovoril možakar. Dekleta so vstopila, se usedla za mizo in čakala gospodarja, ki je šel po zvezo.

Marjanca zagleda na omari koledar z datumom: 27. maj. Da, 27. maj, dan njene težke, a vendar zelo pomembne odločitve. Sklenila je, da bo pomagala partizanom. Bolničarka bo Negovala bo ranjene borce. Pa tudi puško bo imela. Solze so ji zalile oči. »27. maja sem postala partizanka!«

Nekaj ji je še težilo srce. Pred leti ji je na isti dan umrl oče, čez nekaj let, prav tako na 27. maj, mati. A letos 27. maja je postala partizanka. »Kaj neki to pomeni? Vse na ta dan! Morda se bom tudi jaz naslednjega 27. maja poslovila in odšla za očetom in materjo?« Ves pogum se ji je preliil v tlečo bolečino. Niti poslovila se ni od staršev. Ni prižgala ene same svečke v slovo, niti ni položila cvetke na grob. Odšla je tiho, skrivaj. Saj se v skrbi in pripravah ni spomnila, da je prav danes tisti nesrečni dan, tisti črni dan slovesov.

Gospodar se je vrnil. Čoln je bil pripravljen in že so se peljale čez Ljubljano. Na drugi strani jih je čakal pravi partizan s puško v roki in triglavko na glavi. Torej, so že med partizani! Vse je šlo po sreči. Tudi pot do taborišča na Podlipoglav je bila kmalu za njimi.

Tam je bilo že veliko partizanov. Tudi dve tovarišici sta bili tam. Marjanca, Milojka in Zlata so se jima pridružile in ob dobri večerji, kakršne v Ljubljani že dolgo niso imele, se niso počutile več tako osamljene.

27. maj je počasi mineval, a nazadnje srečno minil. Marjanca, Milojka in Zlata so se počutile v partizanih srečne kot v veliki družini med brati in sestrami.

SILVA TAURER

V nove zarje (Foto: Aleš Babnik, VI. gimnazija)

Tito

*Jedinstvo i bratstvo,
Odanost narodu,
Slobodi i časti,
Istini i pravdi,
Partiji i radu,
Borbena su gesla
Radnoga naroda gradova i sela,
Ostvarena Tobom!
Zastavo Ti naša,
Tvojim putevima
Ićićemo smelo.
Tvoje veliko
Ostvarićemo delo.*

VELIBOR RADISAVLJEVIĆ
SAP Ljubljana

Domovina

*Domovina je naša majka,
koja nas brižno čuva.
Sretna sam što u njoj,
sunce slobode sija.*

*Jugoslavijo, zemljo mira,
u tebi su ljudi sretni svi.
Tvoja lepota srce mi dira,
tobom se svuda ponosimo mi.*

*Zato volim domovinu
svaku stopu, svaki kamen,
nikada i nikome nećemo dati
da ugasi njezin plamen.*

JOŽICA VIDOŠ
Saturnus

Pionirji med NOV

»Iz ognja in pepela, iz krvi in solza se je porajala nova Jugoslavija. V tem okrutnem boju na življenje in smrt se je porajala tudi nova vojska, ki ji naši narodi niso mogli dati ničesar drugega kot svoje goloroke borce in brezmejno ljubezen.«

Zveza pionirjev Jugoslavije je bila ustanovljena v narodnoosvobodilnem boju na prvem antifašističnem zboru mladine Jugoslavije v Bihaču.

Prvi člani zveze pionirjev Jugoslavije so bili otroci, ki so zbirali pomoč za partizane, skrbeli za ranjene borce, opravljali odgovorne naloge partizanskih kurirjev, veliko jih je bilo tudi borcev, ki so s puško v roki branili svobodo svoje dežele. Mnogi so za domovino žrtvovali tudi življenje.

Med vojno so pionirji nastopali na partizanskih prireditvah in proslavah, prepevali so borbene partizanske pesmi, recitirali, igrali. Imeli so celo svoj časopis in svojo uniformo.

Danes nosijo titovko, kapo modre barve s peterokrako zvezdo in rdečo ruto. Preden postanejo pionirji pa morajo pod pionirsko in državno zastavo priseči, da bodo zavedno in vestno naredili vse, kar od njih zahteva pionirska organizacija. Pri tem jih vzpodbujajo Titove besede:

»Ko so to zahtevale okoliščine, so fantje in dekleta umirali v tisočih, vendar se niso vdajali sovražnikom. Tudi zdaj je treba pri mladi generaciji vzgajati te čudovite lastnosti: vdanost domovini, prekaljenost, čvrstost tudi v boju in nenehno težnjo k boljši prihodnosti.«

TATJANA KREVELJ, 7. c
OŠ Karla Destovnika-Kajuha

RAZMIŠLJANJE O VOJNI IN MIRU

Naša generacija ni doživela vojne. Njene strahote poznamo le iz knjig, filmov in pripovedovanj preživelih borcev pa tudi babic in dedkov. Mi otroci smo bili rojeni in odraščamo v miru.

Stara mama mi je veliko pripovedovala o vojni. Prva svetovna vojna je terjala življenja le na frontnih črtah, v zaledju so jo občutili le v brezposelnosti in lakoti. V drugi svetovni vojni so možje in žene odšli v gozdove, doma so ostali otroci in starčki. Toda nemški škorenj je prišel v vsako vas. Ljudje, ki so ostali doma, so trpeli tudi pod terorjem domačih izdajalcev. V tej vojni se je pojavila nova oblika nasilja — koncentracijska taborišča. Tudi moj stari oče je bil v Gonarsu in na Rabu. Vrnil se je bolan in izčrpan. Posledice so mu ostale za vse življenje.

Koliko gorja prinese vojna! Na frontah je padlo na tisoče vojakov, v taboriščih je umrlo nešteto ljudi. Prelito je bilo morje krvi in solza. Toda mnogi so stisnili zobe in mislili na boljše čase — na mir.

Želim si, da ne bi bilo nobene vojne več na svetu in da bi ljudje vseh narodnosti živeli v miru in prijateljstvu.

MATEJA BURNIK, 8. a
OŠ Toneta Trtnika-Tomaža

Na trdnih temeljih raste mladi rod (Foto: N. Javornik)

DOBER DAN, TAŠČA

Sreča, po kateri je hlepela Majda, je šla po zlu. Njeno življenje z Vilijem se je spreverilo v nenehno spopadanje med dvema voljama in v tem spopadanju je bila vedno v podrejenem položaju. Črne misli so ji rojile po glavi in naravnost obsedena je bila od razmišljanja. Toda ni se mogla sprizniti z mislijo, da bi pustila stanovanje in vse drugo.

Vili ni bil nikoli prost. Dolgo je ostajal v tovarni in ko se je vrnil domov, je delal pozno v noč. Vedno je nekaj premikal, popravljal avto ali pa urejal zbirko starih kovancev. Majda se je dolgočasila v pustem stanovanju, brala časopise, še zlasti pa oglasne strani ter premišljevala o tem, ali ne bi raje odšla nekam daleč, kamorkoli.

Bila je še trda tema, ko je vstala. Zakurila je v štedilniku in se predala sanjarjenju. Resen Vilijev glas iz sobe je prekinil njen sladki beg. Slišala ga je stopiti proti vratom. Nekaj trenutkov pozneje je že stal na pragu.

»Kaj res odhajaš?«

Sunkoma je vstala.

»Vse to je lepo in prav.«

Majda je poskočila. »Niti za trenutek ne pomisliš name!« ji je prekipevalo. »Dovolj mi je tega, da ravnaš z menoj kot s služkinjo. Kar naprej se norčuješ iz mene!«

»To pa kar sama sebi pripiši. Nihče te ne sili, da ostaneš tu.«

»In vsemu naj bi se odpovedala, kaj? Tako neumna pač nisem.«

»Bojim se, da ti je edino vodilo pohlep,« je rekel popolnoma mirno.

»Kakor hitro dobiš nekaj, hočeš še več. Nič te ne zadovolji in bojim se, da te nič tudi ne bo.«

»Jaz, da bi bila pohlepna? Kako si drzneš? Nikdar nisem bila in nikoli ne bom!«

Vili se je zasmel.

»V obup me spravljaš, draga Majda. Ne jezi se! Obleci se, potem greva.«

»S teboj ne pojdem! Zaničujem te. Pojdi in pusti me na miru. Preziram te, preziram...«

Vrgla se je na posteljo in zajokala.

Začelo se je daniti. Široko okno je nudilo pogled na pokrajino, zavito v prebujajoče jutro. Kot v zgodnjem otroštvu, ko človek ne verjame, da je na svetu še kaj, razen sreče: čudovita podoba, polna miru in zadovoljstva. S soncem se je ta začela spreminjati, najprej tu, potem tam, dokler slika ni bila več mirna in tiha, temveč polna življenja. Vse naokoli se je razkošatil gozd toplih, nadahnjenih barv.

»Najbrž se ti ne bo težko seliti, kaj?« jo je po krajšem molku nagovoril Vili.

»Hvala,« je bilo vse, kar je Majda spravila iz sebe in zvenelo je nekoliko žalostno. Nepričakovano naglo je vstala in se napotila k vratom.

»Ali naj dobim koga, ki bo gospo odpeljal na njen dom?«

»Hvala za vašo dobro voljo, gospod.« Odprija je vrata ter se za hip ozrla v sveže jutro.

Viliju se je komaj opazno sprostil resni obraz, toda njej sprememba vseeno ni ušla. Zdelo se ji je celo, da je ujela senco žalosti, ki se je pojavila na njegovih ustnicah.

Ponudil ji je roko. »Zdaj je vse pozabljeno,« in zaprl vrata. Brž je stopil po dve skodelici in jih postavil na mizo ter naliil

kavo. Počasi sta pila kavo in molčala. Majda je opazovala sončne pramene, ki so se pletli med visokim drevjem. Ravna, visoka drevesa so se ji zdela kot molčeči stražarji. Toda, stražarji česa? Vili se je oziral po kuhinji in kdaj pa kdaj globoko zajel sapo. Upal je, da bo ona prekinila molk. Hotel je že oditi, vendar se je še obrnil k njej in jo gledal skozi dišečo meglico kave.

»Nikar ne bodi taka, Majda,« se ji je nasmehnil nad plamenčkom vžigalice. Meni se zdi imenitno, kadar se spomnim, kako te je prvič ta kraj očaral. Takrat si se odločila, da ostaneš za vedno tu. Se spomniš...«

Majda se je morala nasmehnuti. Obraz ji je zasijal, v očeh so se prižigali zeleni plamenčki. Pomislila je: »Vili je včasih čuden in trd, toda pod tem oklepom iz zglajenega jekla ima zlato srce. Kje sva že ostala?« je zagostolela.

»Bila si očarana. Topoli na bregu potoka so ti razburkali domišljijo, primerjala si jih z ljubeznijo. No, takrat si sklenila živeti z menoj in deliti dobro in slabo. Kako se ne bi spomnil: plesala si po trati in prepevala. Vse, kar mi je vzela mladost, je dala bajka, a kar mi je ostalo, sem razdelila rožam... S perutmi hrepenenja si hotela poleteti. Neznano kam. In tako vidiš... Torej... Človek ne more imeti vsega,« ji je še bre-

zbrizno vrgel pod nogo. »Če ti je to v olajšanje. Ne bom poskušal vplivati na tebe ne tako, ne drugače.«

Bila je nekje v njegovem skritem dnu še vedno tisto čudovito dekle, brez katere ne bi mogel živeti. V isti sapi pa se mu je zdela nevrednica, ki ga je opeharila za najlepša čustva. Ta dvojna resnica je bila vir njegove bolečine, ki jo je potrjeval s smehom. Dokler ena teh resnic ne bo prevladala in ubila druge, bo iskal miru in soglasje dveh duš, ki dajeta druga drugi notranji mir in potrebo za delo. Kako naj ji razloži svoj polom? Saj ne bo razumela... in on je prešibak, da bi nosil resnico.

Stenska ura je zmotila tišino v kuhinji — udarila je sedem.

Sedaj je čutil kot nikoli prej, kako sta si blizu in tudi čudno daleč vsak sebi. Zaradi njegove ali njene nečimrnosti? Preveč sta si sorodna in hkrati premalo. Kakor jez je segal molk od enega do drugega in zapiral življenje, kot bi bilo tu nenadoma konec sveta.

»Mar res misliš, da sem čisto brez srca? Morala bi se naučiti spoznavati značaje ljudi, draga.«

»Zaničuješ me, kaj!« je zakričala in ga pogledala naravnost v oči. »Hočeš...« hišni zvonec je kakor ostro rezilo na mah prerezal njeno misel. Nenadoma sta si nasmehnila. Mora se je umaknila za špansko steno, neresnična kakor sen po dolgotrajnem spancu. Zunaj so se v listju oglašali ptiči in slišati je bilo korake. Hkrati sta stekla k vratom, na pragu je stala taščica.

JOŽE RIBIČ
Moste

SEJEMO, SEJEMO...

Sejem bil je živ. Sejali smo po dolgem in počez. Saj ni bila huda seja, zasejali smo 14 pravilnikov, 9 dopolnil samoupravnega sporazuma o združenju v delovno organizacijo, posejali tri probleme za odbor delavske kontrole, znanstveno ocenili vratarsko in protipožarno službo. Saj več časa nismo imeli. Ura je bila štirinajst. Ob dveh se gre pa domov!

Začeli smo ob 7.25. Bili smo sicer vsi že ob šestih na mestu, ampak kaj: jutranji kofetek, pa prenekateri na veliko potrebo takoj zatem, pa komentar včerajšnje tekme, TV programa, pa gobarska debata o včerajšnji nedelji, pa kdo s katero na novo in delovna urica je bila mimo.

Za nameček so brhke tejnice dostavile »franco na mizo« dodato gradivo za sejo in tako smo se lahko zbrali.

Poldrugi kilogram gradiva — predlogov pravilnikov — bi mi prišel prav za peč v vikendu, sosedova Nataška me je pa tudi prosila za papir ob akciji Rdečega križa.

Seveda je bil predsednik odsoten. V inozemstvu. Drugi namestnik predsednika se je ulegel v foteljček za tristo jurjev in pred nami je zdrdralo vseh 14 pravilnikov. Poleg sedeči Geofinij se je hotel sicer nekaj pridušati nad trinajstim — ker dela v finančah, mu ni bilo vseeno, če se včlanimo oz. postanemo sopodpisniki sporazuma o cenah copat, če pa delamo težke stroje. Vendar je Geofinij kot vsi drugi dvignil svojo od kenta porjavelo desnico.

Krasno, pravilniki in sporazumi so mimo. In moj zavojček Astorja se pridno prazni. Seveda, sedim poleg Georgine, ki pridno piše zapisnik. Ga mora biti vsaj za 16 strani, mi je zaupala in vmes pridno nezavedno segala po mojem Astorju. (Mimogrede: »organizira« mi ga trgovski potnik Georgin.)

Drugi podpredsednik Geofratovič prepusti mesto delovnega predsednika Geofantu — mora namreč v svojo pisarno podpisat enega od pravkar sprejetih pravilnikov. (Če sem ga videl čez pet minut v našem bifeju, je to moj problem.)

Dopolnila so mi že v osnovni šoli delala preglavice. Ko sem večkrat imel »dopolnilni puk« (mama je temu rekla: zaprt si bil po šoli zaradi nerednosti in tepežal), si dopolnil nisem znal predstavljati. Dopolnil sporazuma, ki sem ga sam sestavil, pa že tako nimam kje prepisati. Zato sem glasoval ZA.

Trije predlogi za našo delavsko kontrolo pa se glasijo:

Ali je športna sekcija res že porabila ves proračun za letos? (pojedina z zobatcem na finski način) Ali je vratar Geoden med nočno službo popil res samo liter »starčka«? Ali je naš službeni avto minulo soboto peljal našega propagandnega v Split na jastoga? Eha, to je pa že preveč za mojo glavo. Kaj takega se dogaja v naši TOZDARNI? Sem samo delegat delavskega sveta. Prvič slišim, pa ti?

JAGR